

Gepubliceerd in *Ons Erfdeel* 2014/3.

Zie www.onserfdeel.be of www.onserfdeel.nl.

[B] **EEN LUXEMIGRANT OP WEG NAAR HUIS.
OVER “THUIS” VAN GEERT BUELENS**

“Thuis is waar de boel is/ gebleven als voorheen”, schrijft Geert Buelens in zijn inmiddels derde bundel, *Thuis*. Voor Buelens zelf is zijn geboortedorp Duffel zo’n plek, gelegen in de driehoek tussen Mechelen, Lier en Antwerpen, waar je ook plaatsnamen vindt als Kontich, Mortsel en Oude God. Dus als een van de gedichten in deze bundel begint met “Kansas verlaat niemand ongestraft/ maar wat met Kontich, Duffel, Oude God”, dan weet je dat de plaats van herkomst een jas is die ook deze dichter niet ongestraft uitdoet: waar hij ook terecht komt, Duffel raakt hij niet echt kwijt.

‘Dorothy’ heet het betreffende gedicht, naar de hoofdpersoon in *The Wizard of Oz*, die met haar hondje Toto door een tornado met huis en al uit Kansas wordt weggeblazen naar het magische Oz. Bij Buelens zelf zijn het geen natuurkrachten geweest die hem uit zijn dorp hebben opgetild, maar krachten van de geest, en die hebben hem in 2005 niet bij de tovenaars van Oz doen belanden, maar als hoogleraar Moderne Nederlandse Letterkunde in

Utrecht, en vervolgens ook in andere steden en andere landen. Ontheemd uit vrije keuze is hij, zoals het achterop de bundel heet, een “luxemigrant”, iemand die weliswaar weet heeft van de onvrijwillig ontheemden op deze wereld, maar die zich alleen in poëzie (ook al zo’n luxe) even met hen kan vereenzelvigen.

Het is niet het enige wereldwijde probleem dat hij aan de orde stelt. Zo komen in de afdeling ‘Nieuwe economische liedjes’ (de oude zijn van Wolff en Deken en dateren al van 1781), systeemcrisis, marktwerking en klassenstrijd ter sprake, in gedichten met titels als ‘Consumptiekansen’, ‘Vervelingsmanagement’ en ‘Postindustriële wonen’. Het is duidelijk dat deze dichter zijn luxe niet gratis wenst te verkrijgen.

Buelens beseft dat er overal ter wereld plaatsen zijn als Duffel, waar men niet zit te wachten op ontheemden, waar men graag de porseleinkast beschermt tegen olifanten van buiten. Cynisch stelt hij in het geciteerde gedicht vast:

Ook in een boomhut kun je leven
in parken, op banken, de mesthoop
in het midden van de stad.

En in een ander gedicht vraagt hij iemand die kennelijk afkerig is van zoiets burgerlijks en knus als een kast met een uitzet, om die afkeer uit te leggen aan de man die op straat in een kartonnen doos woont.

Met name in de grote afdeling ‘De roep van thuis’ zijn gedachten aan thuis gemengd met dergelijke wrange overwegingen, met ongemak en beelden van verval en ontbinding. En als het slotgedicht van deze afdeling begint met “Thuis is niet langer/ een optie”, gaat dit weliswaar over een terminaal zieke die niet meer thuis kan worden verzorgd, maar is het ook de conclusie van alle overwegingen over “thuis”:

Zo komen we finaal tot rust
Daar
waar geen pijn meer is.

Thuis mag dan zijn waar de boel is gebleven als voorheen, de boel zelf blijft niet als voorheen. Zelfs de meest honkvasten moeten daarom blij zijn dat zij ooit door de tornado van het leven ergens anders zullen worden gedeponeerd.

Zoals al blijkt uit de genoemde titels van zijn nieuwe economische liedjes, schuwt Buelens bij dit alles het gebruik van grote woorden niet. Zijn woorden zijn vaak zo groot (“tegoedbeveezing”, “meeschuifbalancerings”) dat ze geen specifieke betekenis meer hebben, maar zich voordoen als onderdrukkers van een lyrisch of beeldend potentieel. Daardoor zijn nogal wat gedichten noten die zich moeilijk laten kraken. Soms lijkt hij een aantal opmerkingen over de moderne tijd tot een gedicht te hebben gesampeld; ‘Anker (Dagsluiting)’ bijvoorbeeld, dat begint met de mededeling: “Het is geen misdaad tegen de ziel/ vanwaar dan toch die drukte”, maar waarin niet duidelijk wordt waar de drukte over zou kunnen gaan, ook al is er vervolgens sprake van losgeslagenen, een QR-code, mobiel zijn en een Segway in de laadbak hebben. Nu zullen die losgeslagenen wel met het anker uit de titel te maken hebben, en omdat het gedicht eindigt met “Vlak voor het slapengaan/ komen we nog even bij u terug”, is ook nog wel duidelijk wat die dagsluiting in de ondertitel doet. Het gedicht gaat over onze tijd, dat zie ik ook wel, zo te zien ook over de klachten daarover, en het stelt de vraag hoe erg een en ander is, maar ik ervaar het toch vooral als een bouw pakket waarin enkele essentiële verbindingsonderdelen ontbreken.

De gedichten in de tweede afdeling, ‘Cocon’, zijn in vergelijking daarmee toonbeelden van poëtische helderheid: zinnen en strofes zijn er met elkaar verbonden door een rode draad van herhalingen en verwijzingen. Gedichten als ‘Naleven’, waarin het hiernamaals wordt overwogen als plek waar te verblijven valt, of ‘Aan het raam van Van Dyke Parks’, waarin de plaats aan het raam en het luisteren naar de muziek van Van Dyke Parks soepel met elkaar in verband worden gebracht. Een gedicht van een lyrische intimiteit, dit laatste. Het losse begin:

Het is zaterdag en we zitten bij het raam
van Van Dyke Parks. Hij vroeg
daar niet om maar we zitten er toch.

Het lyrische eind:

[...] een lied
dat heel sterk lijkt
op wat we eerder hoorden

Maar dat lijkt alleen maar zo want
niets op aarde klinkt
als dat getik van Van Dyke Parks.”

Hier wordt het ware thuis verbeeld als muziek
waarin te wonen valt.

Wat direct bij openen van de bundel opvalt, is dat vrijwel alle gedichten een dubbeltitel hebben, zoals ‘Anker (Dagsluiting)’. Wat tussen haakjes staat, hoort niet echt tot de titel – in de inhoudsopgave ontbreekt het – maar stuurt vaak de wijze van lezen. Nogal wat ondertitels duiden een genre aan: ‘Interludium’, ‘Fatalisties liedje’ (een zinspeling op Paul van Ostaijen, net als de typografie van het gedicht), ‘Zedenkomedie’ of ‘Mop’. Soms vullen de twee delen van de titel elkaar op een speelse manier aan, zoals in ‘Goud (Zwijgtraject)’, waarachter de uitdrukking “zwijgen is goud” opdoemt, waarna in het gedicht het zinnetje “*mag ik dat zeggen?*” het refrein vormt. Een andere keer klinkt in de twee delen hetzelfde, maar in een verschillende toonsoort: zo kan het tweede deel van ‘i.m. David Foster Wallace (Nawee)’ ook worden gelezen als ‘Na W’, dus ‘Na Wallace’. Een vergelijkbare speelsheid valt ook wel her en der in de gedichten op te merken, maar toch te vaak als klankspelletjes op de korte baan: “We komen van ver / zo komen we er” of, in een “vastenavondblues”, “hij zit aan de evenaar / (kaaiman, kaaiman) / net op tijd uitgestapt / (gaaf man, gaaf man).”

Vaker is Buelens’ woordgebruik zonder meer moeizaam, bijvoorbeeld wanneer zijn Wallace-gedicht eindigt met:

de dingen altijd anders zien
open houden
pijnbestrijding inzetten
als kennisverwerving
kennisverwerking begrijpen als
pijnbestrijding.

Cerebraliteit is hier een zware last.

Blijkens het slotgedicht is Buelens zich hier wel van bewust; ‘Lichaam & geest (*Standard*)’ heet het – een verwijzing naar de meest succesvolle jazzstandard ‘Body and Soul’ – en het is een van de gedichten die geen spoor vertonen van de gesignaleerde zwaarte. Het begint constaterend:

Al jaren zet ik alles op mijn hoofd
Losgeld
opgeslagen om te verzilveren
wat zich niet door spierkracht
laat loswerken, loswrikken
uit de nevel van het brein.

Als hiermee de wetenschapper wordt verbeeld, die Buelens steeds meer is geworden en die negen jaar geen dichtbundel heeft gepubliceerd, dan geven de slotregels een beeld van de dichter die hij nu weer is en van het geluk dat te kunnen zijn:

Heel lang al speelt dit alles
door mijn hoofd
ik laat het eruit nu
en loop naar huis
De weg ligt open.

Het luchtigste voor het laatste bewaard. Het zware hoofd leeg geschreven. Laten we hopen dat aan het einde van de weg niet Duffel ligt, maar nieuwe poëzie.

AD ZUIDERENT

GEERT BUELENS, *Thuis*, Ambo, Amsterdam, 2014, 64 p.